

jako uvedenou knihu v elektronické podobě. Z volně dostupných zmiňme např. *Slovník toponymické terminologie*⁵ nebo *Seznam jmen států a jejich územních částí*,⁶ u řady se uvádí alespoň anotace.⁷ Nutno poznamenat, že webová cesta k nim není příliš snadná a intuitivní, a je na škodu, že Názvoslovná komise jejich vznik více nezviditelňuje. Jistě by si našly čtenáře i mimo řady těch, kteří se o ně cíleně zajímají v souvislosti se svými odbornými zájmy.

Žaneta Dvořáková (Praha)

KATEŘINA FANTOVÁ: PLZEŇSKÝ ULIČNÍK. PROČPA SE TAKLE MENUJOU? Plzeň: Starý most 2019, 141 s., ISBN 978-80-7640-003-0.

JAROMÍRA KNAPÍKOVÁ – ZDENĚK KRAVAR (EDS.): OPAVSKÝ ULIČNÍK. HISTORIE A SOUČASNOST ULIC A NÁMĚSTÍ. Opava: Město Opava 2017, 283 s., ISBN 978-80-7572-000-9.

Uličníky, tedy lexikony jmen ulic, se poslední dobou těší nemalé oblibě. Vedle tištěných (jmenujme např. třídílný *Pražský uličník* /1997, 1998, 2012/, dále *Ulicemi města Loun* /1998/, *Ulicemi města Českých Budějovic* /2005/, *Boleslavský uličník* /2006/, *Kladenský uličník aneb Průvodce jmény ulic v Kladně* /2007/, *Žďárský uličník* /2012/, *Moravskobudějovický uličník* /2012/, *Jindřichohradecký uličník* /2018/, *Vlašimský uličník – průvodce po názvech ulic a veřejných prostranství* /2018/ aj.)

⁴ Jejich seznam viz [online] <[https://www.cuzk.cz/O-resortu/Poradci-a-poradni-organy/Nazvo-slovna-komise-CUZK/Nazvoslovna-komise-CUZK-\(1\)/Geograficke-nazvoslovne-seznamy/Seznam_nazvoslovných_publicací_CUZK.aspx](https://www.cuzk.cz/O-resortu/Poradci-a-poradni-organy/Nazvo-slovna-komise-CUZK/Nazvoslovna-komise-CUZK-(1)/Geograficke-nazvoslovne-seznamy/Seznam_nazvoslovných_publicací_CUZK.aspx)> cit. 2020-04-01.

⁵ *Slovník toponymické terminologie*, Praha 2019, [online] <[https://www.cuzk.cz/O-resortu/Poradci-a-poradni-organy/Nazvoslovna-komise-CUZK/Nazvoslovna-komise-CUZK-\(1\)/Dalsi-publicace-o-nazvoslovi/Slovník-toponymicke-terminologie_2013.aspx](https://www.cuzk.cz/O-resortu/Poradci-a-poradni-organy/Nazvoslovna-komise-CUZK/Nazvoslovna-komise-CUZK-(1)/Dalsi-publicace-o-nazvoslovi/Slovník-toponymicke-terminologie_2013.aspx)> cit. 2020-04-01.

⁶ *Seznam jmen států a jejich územních částí*, [online] <[https://www.cuzk.cz/O-resortu/Poradci-a-poradni-organy/Nazvoslovna-komise-CUZK/Nazvoslovna-komise-CUZK-\(1\)/Geograficke-nazvoslovne-seznamy/Seznam-jmen-statu-a-jejich-uzemnich-casti.aspx](https://www.cuzk.cz/O-resortu/Poradci-a-poradni-organy/Nazvoslovna-komise-CUZK/Nazvoslovna-komise-CUZK-(1)/Geograficke-nazvoslovne-seznamy/Seznam-jmen-statu-a-jejich-uzemnich-casti.aspx)> cit. 2020-04-01.

⁷ Viz [online] <[https://www.cuzk.cz/O-resortu/Poradci-a-poradni-organy/Nazvoslovna-komise-CUZK/Nazvoslovna-komise-CUZK-\(1\).aspx](https://www.cuzk.cz/O-resortu/Poradci-a-poradni-organy/Nazvoslovna-komise-CUZK/Nazvoslovna-komise-CUZK-(1).aspx)> cit. 2020-04-01.

vznikají i soupisy elektronické (např. pro Frýdek-Místek – <http://ulice.knihovnafm.cz/>, Hostivice – www.hostivickahistorie.cz/ulicnik.html, Liberec – www.liberec.cz/cz/prakticke-informace/mapovy-portal-gis/aktuality/historicke-nazvy-ulic-aplikaci-marushka.html, Strážnice – <https://muzeum-straznice.webnode.cz/straznický-ulicnik/> aj.). Řadu knižních publikací teď rozšířily dva uličníky, a to pro Plzeň a Opavu.

Plzeňský uličník

V Archivu města Plzně je uložena kartotéka vypracovaná Jiřím Zykmundem, která obsahuje lístečky se jmény ulic, rokem jejich vzniku, předchozími či následujícími názvy a v řadě případů i odůvodněním jejich motivace. Právě tato kartotéka se stala hlavním pramenem pro publikaci Kateřiny Fantové *Plzeňský uličník* s podtitulem *Pročpa a pročpa se takhle říká?*, která edičně navazuje na knihu *Plzeňský místopis. Depa a pročpa se takhle říká?* J. Hajšmana a P. Mazného (viz recenze J. Davida v AO 2018, s. 282–286). Dalším zdrojem byl seznam ulic, který vypracoval Magistrát města Plzně, dále databáze Českého úřadu zeměměřického a katastrálního, zápisy městské rady, kroniky atd. Dnes se v Plzni nachází přes 1 200 ulic, sadů a náměstí.

Plzeňský uličník je řazen abecedně podle současného pojmenování. Pro lepší orientaci je za každým jménem ulice uvedena i čtvrt' či městská část, popř. označení polohy na mapě, která je součástí knihy. Ne vždy ovšem bylo možné některé ulice ztotožnit, jak na to autorka již v úvodu upozornila, např. u ulice *Baarova* je uvedeno, že získala své jméno v roce 1940 „přejmenováním stávající Sušické ulice, přičemž žádná taková ulice se v soupise z roku 1939 nenachází“ (s. 18).

Některá hesla jsou velmi stručná, obsahují v podstatě pouze informaci o době vzniku, např. *Bazalková* – „Název této ulice pochází z roku 2008“ (s. 18). U jiných je uvedena i motivace, např. *Radiová* – „Název byl této ulici dán v roce 1926, a to podle antén pro přijímání rádiových stanic, kterých zde stávalo několik.“ (s. 96). Někdy se dozvídáme i další okolnosti vzniku, např. *Martinská* – „Takto byla ulice pojmenována v roce 1860 přímo na žádost stavitele Martina Stelzera (1818–1894), přes jehož pozemky vedla.“ (s. 67). Zajímavé je sledovat i změny pojmenování, jejich hodnocení a některé (re)interpretace urbanonym v minulosti, které v uličníku najdeme, např. u ulice 28. října se uvádí, že „Poprvé byla pojmenována již roku 1922 jako Plánská. V roce 1934 získala název odkazující na vznik samostatného Československa – třída 28. října. Toto jméno se však nezamlouvalo okupantům za druhé světové války, a tak byla v roce 1941 přejmenována na Bělohorskou třídu (Weissberggasse) podle nedaleké Bílé Hory. V roce 1947 byl navrácen původní název, 28. října, přičemž po komunistickém puči byl uváděn jako důvod tohoto pojmenování Den znárodnění. Až po pádu totalitního režimu si tímto názvem opět připomínáme vznik samostatného Československa.“ (s. 14).

Jména jsou dávana nejen do historického kontextu, ale i do případného sémanticko-motivačního systému pojmenování, např. u ulice *Půlnoční* v lokalitě *Výsluní* se dozvíme, že „stejným usnesením vznikla např. ulice Ranní či Odpolední“ (s. 95). Ne vždy je ovšem toto zařazení přesné, např. u ulice *Bezinková* se píše, že „podobný název nesou i jiné ulice v okolí, např. Borůvková, Rybízová, Zvonková apod.“ (s. 19), urbanonymum *Zvonková* však nebylo na rozdíl od ostatních jmenovaných odvozeno z označení plodu, ale květu, proto do této řady dle našeho názoru nepatří, na rozdíl od ulic *Brusinková* a *Ostružinová* ve stejné lokalitě. Někdy jsou přitom sémantické skupiny chápány velmi široce, proto se např. u ulice *Polední* tvrdí, že „od tohoto názvu byly odvozeny později i některé okolní ulice, např. Hvězdná, Měsíční, Jasná...“ (s. 92).

V některých urbanonymech se zrcadlí pomístní jména, do jejich výkladů se však většinou autorka nepouští, omezuje se na konstatování, že např. *Chlumská* byla pojmenována „podle nedalekého vrchu Chlum“ (s. 41) apod. Spíše ojediněle nacházíme v uličníku i motivace těchto pomístních jmen, např. ulice *Nad Beranovkou* „nese jméno podle pomístního názvu Beranovka, vzniklého podle jména majitele zdejší usedlosti.“ (s. 78). Někdy ovšem uvádí i lidové etymologie jako v případě ulice *Do Haček*, o níž se dozvíme, že „Název ulice pochází z místního pojmenování zdejších luk a polí a ulice jej získala v roce 1947. Takto bývaly zvány dlouhé a úzké pruhy polí. Název Hačky je odvozen od slova hace – nohavice.“ (s. 28). V tomto případě je dle našeho názoru pravděpodobnější, že se jedná o pomístní jméno odvozené z apelativa hať (srov. Profous, 1954, s. 572; Kloferová, 2014, s. 122–126).

Uličník obsahuje i fotografie s vyznačenými ulicemi. Každé písmeno abecedy je uvozeno fotografií informační tabulky se jménem některé z ulic. V knize nechybí ani krátký exkurz do historie pojmenovávání ulic a do změn, které plzeňská urbanonymie prodělala v důsledku politických zvrátů. Autorka uvádí i některé návrhy na změny, které však nebyly schváleny (což by jistě stálo za další výzkum), a představuje též jednotlivé obce připojené k Plzni.

Celkově se nám dostává do rukou kvalitně zpracovaná a užitečná příručka, která jistě dokáže oslovit i laickou veřejnost. Škoda jen, že není doplněna indexem, který by umožnil vyhledávání starých urbanonym.

Opavský uličník

Opavský uličník zaujme na první prolistování bohatou výpravou. Je tištěn na kvalitním, křídovém papíře, obsahuje řadu barevných fotografií i historických pohlednic a také detailní mapu v měřítku 1 : 8 700.

Zpracována v něm byla hesla k více než třem stům ulicím a náměstím, která se v Opavě nacházejí. Záměrně přitom byly vynechány ulice zaniklé. Hesla jsou řazena abecedně podle současného jména, pod nímž najdeme i názvy původní spolu s letopočtem pojmenování (je-li známo) a s odkazem na místo na mapě.

U německých názvů je většinou (ale ne vždy) připojen český překlad. Součástí uličníku je též index nových a starých urbanonym.

Ambicí uličníku, deklarovanou v úvodu, je, že by měl zároveň sloužit i jako průvodce městem. Tomu také odpovídá struktura hesel a informace v nich obsažené. Autoři nám poskytují celou řadu informací o vzhledu ulic, charakteru zástavby, významných budovách, architektech i firmách. Zmiňovány jsou i některé události, např. následky povodně v ulici *Antonína Sovy*. U honorifikačních názvů bývá připojen medailonek osobnosti, jejíž jméno ulice či prostranství nese, zdůrazňován přitom bývá její vztah k Opavě. U některých rozsáhlejších hesel to pak vede k tomu, že je nutné se k informaci o motivaci názvu ulice „prokousat“ množstvím dalších údajů nesouvisejících přímo s daným propriem.

Velmi cenné jsou ojedinělé informace o lidových názvech ulic, např. ulici *Bilovecká* se lidově říkalo *Svinská*, jak se dočteme v podtitulu hesla, nebo *Svinský úhor*, jak se pak uvádí přímo v textu hesla, „neboť zasahovala do pastvy vepřů“ (s. 22). Ne vždy je však tento způsob uvádění lidových názvů jednotný, např. informace, že se ulici *Černá* „v minulosti lidově říkalo Za dluhými lávkami, protože se do těchto míst často vylévala řeka a chodci zde stavěli dlouhé lávky“ (s. 31), se nachází pouze v textu, nikoli již v podtitulu hesla jako u *Bilovecké*. V indexu ulic pak tyto lidové názvy bohužel chybějí.

Příležitostně jsou zmiňována i pomístní jména. Některá z nich jsou vykládána, např. „pomístní název Fifejdy byl odvozen od německé složeniny Viehweide (pastvina pro dobytek) a opravdu zde tyto pastviny v minulosti byly. Na jaře se na Fifejdách pásala jehňata. Na onu historickou tradici též v Kateřinkách odkazuje název Na Pastvisku.“ (s. 45), o ulici *Bilovecká* se dozvíme, že „končí u Prachovníku, místa, kde za třicetileté války stával mlýn s výrobnou střelného prachu“ (s. 23; viz též ulice *Na Prachovníku*, s. 129) apod. Některé z výkladů jsou však diskutabilní, např. jméno ulice *Mezi Brahy* „podle kronikáře Gudricha odkazuje na starší lidový název této lokality (od německého slova Brache, což znamená úhor)“ (s. 117) – srov. však heslo *Brah* v SPJČ (s. 22) a SPJMS.

Některé ulice v Opavě vytvářejí celý sémanticko-motivační systém, např. v tzv. *Květinové čtvrti* či v *Ovocné čtvrti*, kde leží *Jabloňová*, *Švestková* a *Višňová* a „do budoucna se tato čtvrť pravděpodobně rozšíří o ulici Broskvovou, Meruňkovou a Hruškovou. Názvy ulic odkazují na ovocné sady, které se v této lokalitě dříve nacházely“ (s. 76). Autoři též příležitostně upozorňují na možné paralely s jinými městy, např. u *Drůbežního trhu* je zmiňováno, že „jen pro srovnání, obdobnému místu v Ostravě se říká Kuří rynek“ (s. 38).

Opavský uličník, jak již bylo řečeno, se nezabývá pouze propriem, ale je zároveň i jakýmsi průvodcem po současné Opavě. To s sebou přirozeně přináší i úskalí spočívající v tom, že je nutné informace čistě onomastické hledat mezi mnoha jinými. Jedná se však o příručku kvalitně zpracovanou a i pro laickou veřejnost jistě přitažlivou a srozumitelnou.

LITERATURA

- KLOFEROVÁ, S. (2014): Hádky o *Hádky* (k lidové etymologii v pomístních jménech). In: E. Minářová – D. Sochorová – J. Zitková (eds.), *Vlastní jména v textech a kontextech*. Brno: Masarykova univerzita, s. 122–126.
- PROFOUS, A. (1954): *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. 1. díl. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- SPJČ: MATÚŠOVÁ, J. a kol. (2009): *Slovník pomístních jmen v Čechách, V. (Bra–Buc)*. Praha: Academia.
- SPJMS: *Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku*. [online] <<https://spjms.ujc.cas.cz/entry/5202>>, cit. 2019-11-21.

Світлана Л и ч у к (Івано-Франківськ)

**МИРОСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ ГАБОРАК:
ТОПОНІМІЯ ГАЛИЦЬКОЇ ГУЦУЛЬЩИНИ:
ЕТИМОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК-ДОВІДНИК.
Івано-Франківськ: Місто НВ 2011, 636 с.**

**МИРОСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ ГАБОРАК:
ТОПОНІМІЯ ПОКУТТЯ ТА ДЕЯКИХ ПРИЛЕГЛИХ
ТЕРИТОРІЙ: ЕТИМОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК-ДОВІДНИК.
Івано-Франківськ: Місто НВ 2013, 932 с.**

Словники «Топонімія Галицької Гуцульщини» і «Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій» – це дві цікаві й важливі для історії Прикарпаття праці. Найбільше мовознавець пишається своєю книжкою «Топонімія Галицької Гуцульщини», оскільки сам є вихідцем із Гуцульщини (етнографічний регіон Івано-Франківської області), є носієм живої мови, діалектних назв. Його називають новатором, бо подібного системного повного дослідження ще ніхто не робив. У цих двох працях він зібрав назви населених пунктів, назви гір, урочищ, річок, потічків і навіть найрізноманітніші перекази та легенди. Зафіксував лінгвіст понад 18 тисяч найменувань географічних об'єктів Гуцульщини й Покуття (етнографічні регіони Івано-Франківщини).

Аналізовані праці становлять організовану систему. Географічні назви досліджуваної території використовуються місцевим населенням, проте окремі з них засвідчені лише в писемних та історичних джерелах.